

Застрожнікова Ірина Володимирівна,
к.держ.упр., доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права,
Таверійський державний агротехнологічний університет,
м. Мелітополь
ORCID 0000-0002-9988-5288

УДК 378.14:352.08(477)

doi: 10.34213/ap.19.01.19

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ ДЛЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Досліджено стан та аспекти державного регулювання підготовки кадрів вищими навчальними закладами, окреслено основні проблеми та перспективні напрямки державного регулювання діяльності вищих навчальних закладів. Розглянуто основні місії та повноваження Міністерства освіти та науки України в регулюванні діяльності вищих навчальних закладів. Вказано на значну невідповідність потреб суспільства у кадрах та пропозиції випускників певних професій, а також на серйозну потребу об'єднаних територіальних громад, зокрема сільських, в окремих кваліфікованих кадрах, серед яких вчителі, лікарі та робітники сільського господарства. Проаналізовано Закон України, що регламентує першочергове право зарахування на бюджетні місця у ВНЗ тих абітурієнтів, які бажають в подальшому працювати на селі.

Ключові слова: державне управління, підготовка кадрів, об'єднана територіальна громада, вищі навчальні заклади, освіта, реформування освіти, освітні послуги.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні виникла велика необхідність реформування освіти та введення сучасних шляхів впливу державного регулювання на освітні процеси. Швидкий розвиток ринку освітніх послуг та нестача кваліфікованих кадрів за окремими спеціальностями потребує дослідження державного регулювання вказаної сфери за допомогою системного аналізу державного управління ринком послуг вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У розвиток науки державного управління системою вищих шкіл значний внесок зробили видатні українські та іноземні вчені, урядовці та політичні діячі, серед яких Н. Вельчева, С. Григанська, Л. Гриневич, О. Кузьміна, П. Кулікова, В. Шилова, М. Яструбський та ін. Дослідження, що проводилися, дуже часто зводяться до зображення наявних провідних систем вищої школи, або навпаки – абстрагувалися від факторів зовнішнього впливу та зосереджували увагу на аналізі системи вищих шкіл, як об'єкту дослідження. Формулювання напрямів і наукових засад державного управління діяльності ВНЗ має оглядовий та теоретичний характер. Одночасно окремі дослідження мають системний характер і потребують розвитку.

Мета статті – вивчення сучасних особливостей державного регулювання підготовки кадрів вищими навчальними закладами для об'єднаних територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Переважна більшість українських вищих навчальних закладів перебувають у власності держави, а отже перебуває під її впливом.

© Застрожнікова І. В., 2019

Загалом основними методами державного регулювання можна визнати: правові – закони та підзаконні акти; адміністративні – вказівки, розпорядження виконавчих органів та посадових осіб та економічні [2]. Головним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки є Міністерство освіти і науки України (МОН), діяльність якого керується Кабінетом Міністрів України. До головних місій міністерства належить забезпечення розробки і реалізації державної політики у таких сферах: освіта і наука, наукова, науково-технічна та інноваційна діяльності, трансфер технологій.

Крім того, до повноважень міністерства входить державний контроль за роботою навчальних закладів, установ та організацій, підприємств, які надають послуги у сфері освіти або здійснюють іншу діяльність, яка об'єднана з наданням таких послуг, незалежно від форми власності та їх підпорядкування. Акти МОН України мають обов'язковий характер у межах його повноважень для міністерств та відомств, які керують закладами освіти.

Українська система управління освітою має конкретно визначену структуру, яка пояснюється адміністративно-територіальним устроєм, розподілом влади між місцевим управлінням та функціонуванням, притаманним освітнім закладам, і державою.

Треба відзначити, що головним завданням державного регулювання на ринковому просторі послуг освіти є створення необхідних умов задля діяльності вищих навчальних закладів, котрі як раз і надають послуги освіти. Багато хто із експертів області управління та освіти, практики і теоретики констатують, що системні підходи до управління освітою на теперішній час не відповідають вимогам сьогодення.

В. Вікторов у своєму дослідженні обґрунтовує причини, що спричиняють проблеми, які існують у концепції управління ВНЗ. До них він відносить: відсутність потрібних умінь і знань управління в умовах ринку; використання дуже старих системних підходів до управління освітнім закладом, як суб'єктом економіки; звичка керівної верхівки працювати за постійними схемами; малий фінансовий внесок в порівнянні з потребами [3].

Насамперед вища освіта має забезпечувати перспективні й поточні освітні потреби людини, суспільства і народного господарства. Дуже важливим в державному регулюванні ринку послуг вищої освіти в Україні має стати розробка та впровадження соціальних заходів (рис. 1).

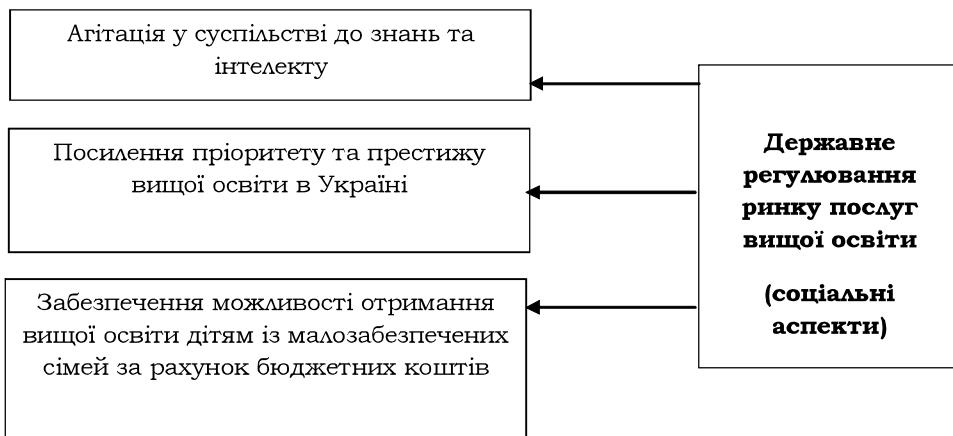

Рис. 1. Соціальні заходи в державному регулюванні ринку послуг вищої освіти

Становище державного регулювання ринку надання послуг вищої освіти характеризується наявністю наступних проблемних аспектів: порушення демократичних та колегіальних принципів, щодо прийняття стратегічних рішень на ринку послуг освіти; високий рівень бюрократизації; перетворення вищої освіти на бізнес; невідповідність навчального та виховного процесу у навчальних закладах із потребами розвитку народного господарства.

Окремої уваги заслуговує саме остання проблема, адже ефективність діяльності вищу вимірюється, зокрема, успішним працевлаштуванням його випускників. Невідповідність потреб суспільства у кадрах та пропозиції випускників певних професій вищими навчальними закладами дуже велика. Так, наприклад, деякі сільські громади, які забезпечують економіку країни аграрною продукцією, відчувають серйозну потребу в окремих кваліфікованих кадрах, серед яких вчителі, лікарі та працівники сільського господарства.

Раніше було встановлено, що одними з основних пріоритетів державної аграрної політики є: державна підтримка підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів, виконання наукових досліджень для аграрного сектора; створення умов для закріплення та в сільській місцевості кваліфікованих спеціалістів сільського господарства, освіти, культури, охорони здоров'я та побутового обслуговування [6].

Пріоритетність розвитку сільських територіальних громад в Україні зумовлюється винятковою значущістю виробництва продукції сільського господарства та продовольства в життєдіяльності людини, потребою відродження селянства як господаря землі, носія моралі та національної культури. Найгострішими проблемами на селі залишаються відсутність мотивації до праці, безробіття, бідність та трудова міграція [4].

Для подолання вище окресленої проблеми на початку 2019 р. в Україні було прийнято закон, у якому зафіксовано, що вступники, які мають бажання працювати в сільській місцевості, вперше зможуть скористатися правом першочергового зарахування на бюджет. Наразі дане право поширюється на майбутніх лікарів та вчителів, що оберуть навчання на спеціальностях галузей знань 01 «Освіта/Педагогіка» і 22 «Охорона здоров'я». За даними МОН, право першочергового вступу отримають ті, хто попередньо пройде конкурс та укладе угоду на відпрацювання в селі або селищі міського типу не менше 3 років [1].

Ця робота вже проводиться на регіональному рівні: конкурс організовують облдержадміністрації (ОДА) на основі прогнозу територіальних громад щодо потреби фахівців з вищою медичною чи педагогічною освітою. Для приведення даного закону у дію ОДА мають активно інформувати вступників через власні інтернет-сайти та засоби масової інформації. Конкурси оголошені до 1 березня, а до 30 квітня вже мають оголосити їх результати.

При цьому самі вступники та їх батьки мають бути більш активними та проявляти ініціативу до участі у конкурсі, цікавитися можливістю першочергового вступу в представників своєї місцевої влади. ОДА самі визначають порядок та умови таких конкурсів. Це, зокрема, стосується вимог до конкурсантив та переліку документів. Водночас МОН радить одним із критеріїв визначити місце проживання учасника. Тоді перевагу зможуть отримати ті, хто живе в тому ж (найближчому) населеному пункті, що й майбутній роботодавець, наприклад школа чи дитячий садок. Таким чином, підтримка буде надана тим дітям з сіл, які хочуть отримати вищу освіту і повернутися працювати до себе додому [1].

Спеціальність, термін та освітній рівень, які планує обрати конкурсант, мають співпадати з визначеною потребою у фахівцях. Учасники повинні бути попередньо ознайомлені зі своїми обов'язками щодо навчання та відпрацювання. При цьому територіальні громади, що формують замовлення на кваліфіковані кадри вказаних спеціальностей, зобов'язані прийняти рішення про забезпечення майбутніх працівників безоплатним житлом на термін не менш як 3 роки.

Переможці конкурсів отримають право на першочергове зарахування. Їх конкурсний бал множитиметься на першочерговий коефіцієнт (1,05). Для вступників на бакалавра (магістра медичного, фармацевтичного спрямування) в Умовах прийому додатково передбачено спеціальну квоту – 4, під яку буде надано частину бюджетних місць.

Після закінчення навчання випускник повинен буде протягом місяця прибути до місця відпрацювання, укласти трудовий договір та почати роботу. Якщо ж випускник відмовиться виконувати умови угоди, йому потрібно буде відшкодувати кошти, витрачені вищим на його підготовку.

На наш погляд, для подальшої підтримки інфраструктури села та запобігання масового виїзду молоді з сільських громад, необхідно запроваджувати подібні програми для інших ВНЗ, зокрема, для аграрних, у яких готують фахівців для сільського господарства. Слід зазначити, що кілька років тому система аграрної освіти в Україні зазнала радикальних змін. Усі бюджетні видатки на утримання закладів освіти, які раніше перебували у системі Міністерства аграрної політики України, передано до Міністерства освіти і науки України [5]. Тому саме на Міністерство освіти і науки України покладено функції по регулюванню підготовки кадрів для сільських громад.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Вища освіта має забезпечувати перспективні й поточні освітні потреби людини, суспільства і народного господарства. Головним завданням державного регулювання на ринковому просторі послуг освіти є створення необхідних умов задля діяльності вищих навчальних закладів, котрі як раз і надають послуги освіти. Однією з основних проблем державного регулювання ринку освітніх послуг є невідповідність навчального та виховного процесу у навчальних закладах із потребами розвитку народного господарства. Багато сільських територіальних громад відчувають жорсткий дефіцит кваліфікованих вчителів, лікарів та працівників сільського господарства. Для подолання цього дефіциту на початку 2019 р. в Україні було прийнято закон, у якому зафіксовано, що вступники, які мають бажання працювати в сільській місцевості, вперше зможуть скористатися правом першочергового зарахування на бюджет. На наш погляд, це дуже важливий крок для покращення рівня життя у сільських територіальних громадах. Вважаємо, що для подальшої підтримки інфраструктури села та запобігання масового виїзду молоді з сільських громад, необхідно запроваджувати подібні програми для інших ВНЗ, зокрема, для аграрних, у яких готують фахівців для сільського господарства.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/majbutni-vchiteli-ta-likari-sho-pracyuvatimut-v-selah-mozhut-pershochergovo-vstupiti-na-byudzhet-mon-nadalo-roz'yasnennya> (дата звернення: 15.03.2019).
2. Безугла Л. С. Механізми державного регулювання підприємницької діяльності в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 6. С. 89–92.
3. Вікторів В. Г. Регулювання якості освіти як філософсько-освітянська проблема : автореф. дис. ... д-ра філософ. наук : 09.00.10 / Ін-т вищої освіти АПН України. Київ, 2006. 30 с.
4. Застрожніков А. Г., Застрожнікова І. В. Державна підтримка інфраструктури села, як передумова сталого розвитку сільського господарства країни. *Збірник наукових праць Таврій-*

ського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / за ред. М. Ф. Кропивка. Мелітополь : Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2016. № 1. С. 148–152.

5. Застрожнікова І. В. Державна політика у галузі аграрної вищої освіти. Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, менеджменту, обліку та права : міжнар. наук.-практ. конф. Ч. 3. 2018. С. 36–37.

6. Застрожнікова І. В. Обґрунтування пріоритетів державної аграрної політики. *Економіка та держава*. 2010. № 6. С. 33–35.

References

1. Official website of the Ministry of Education and Science of Ukraine. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/majbutni-vchiteli-ta-likari-sho-pracyuvatimut-v-selah-mozhut-pershochergovo-vstupitina-byudzhet-mon-nadalo-rozlyasennya>.

2. Bezugla, L.S. (2011). Mechanisms of state regulation of entrepreneurial activity in Ukraine. *Investments: practice and experience*, 6, 89–92 [in Ukrainian].

3. Viktorov, V.G. (2006). Regulation of the quality of education as a philosophical and educational problem. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

4. Zastrozhnikov, A.G., Zastrozhnikova I.V. (2016). State support of village infrastructure as a prerequisite for sustainable agricultural development in the country. *Collection of scientific works of the Taurian state agrotechnological university (economic sciences)*. Ed. M.F. Tramp. Melitopol: View Melitopol typography "Lux", 1, 148–152 [in Ukrainian].

5. Zastrozhnikova, I.V. (2018). State policy in the field of agrarian higher education. *International scientific and practical conference "Current state and prospects of economic development, management, accounting and law"*, 3, 36–37 [in Ukrainian].

6. Zastrozhnikova, I.V. (2010). Justification of the priorities of the state agrarian policy. *Economy and the state*, 6, 33–35 [in Ukrainian].

Zastrozhnikova I. V., PhD in Public Administration, Associate Professor of Public Administration, Administration and Law Department, Taurian State Agrotechnological University, Melitopol
ORCID 0000-0002-9988-5288

STATE REGULATION OF TRAINING FOR UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES BY HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

The article analyzes the state and aspects of state regulation of training of higher educational institutions, outlines the main problems and perspective directions of state regulation of the activities of higher educational institutions. The main missions and powers of the Ministry of Education and Science of Ukraine in regulation of the activity of higher educational institutions are considered. It indicates a significant discrepancy between the needs of the society in the personnel and the offer of graduates of certain professions, as well as the serious need of united territorial communities, in particular rural, in some skilled personnel, including teachers, doctors and agricultural workers. The law of Ukraine, which regulates the priority of enrollment of budget places in higher educational establishments of those entrants who wish to work in the countryside, is analyzed. Higher education should provide the perspective and current educational needs of people, society and national economy. The main task of state regulation in the market of educational services is to create the necessary conditions for the activities of higher educational institutions that provide educational services. One of the main problems of the state regulation of the educational services market is the discrepancy of the educational and educational process in educational institutions with the needs of the development of the national economy. Many rural communities experience a severe shortage of skilled teachers, doctors and agricultural workers. In order to overcome this deficit in early 2019, a law was passed in Ukraine that states that applicants who wish to work in rural areas will be able to take advantage of the right of first-time admission to the budget for the first time. In our opinion, this is a very important step for improving the living standards of rural communities. We believe that in order to further support the village infrastructure and prevent the mass exodus of youth from rural communities, it is necessary to introduce similar programs for other universities, in particular for agrarian, which train specialists for agriculture.

Key words: public administration, personnel training, united territorial community, higher educational establishments, education, reforming of education, educational services.

Надійшла до редколегії 21.03.2019 р.